

Fitis nu helemaal op de computer

60 jaar Vogelwerkgroep publicaties digitaal!

Vanaf de start van de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland zijn door onze leden de vogels van Kennemerland onderzocht en beschreven. Van de eerste waarnemingsverslagen in 1956 (zie figuur 1) bij de 'Lammetjesplas' tot en met de eerste kleuren-Fitis. Het afgelopen jaar is deze schat aan informatie gedigitaliseerd en online beschikbaar gekomen. In dit artikel zal ik ingaan op de achtergronden en het resultaat van dit digitaliseringsproject.

Aanleiding

Het idee om al de kennis die de afgelopen jaren vergaard is digitaal beschikbaar te stellen speelt al jaren. Het fysieke archief is kostbaar en lastig toegankelijk voor het grotere publiek. Ook het gegeven dat als deze informatie fysiek en daarmee moeilijk te door-

zoeken is, speelt daarbij een rol. Wil iemand iets weten over een onderwerp, dan moeten zo'n 200 tijdschriften doorgebladerd worden. De nieuwe mogelijkheden van het internet bieden de kans om hier grote vooruitgang te boeken. Medio 2013 is het bestuur hiermee aan de slag gegaan.

Overzicht van de waarnemingen aan het Kennemerduin-
meer en de 'Lammetjesplas' over maart 1956, zoals deze
zijn opgegeven aan W. J. Akkerman.

Als het waarnemingen aan de 'Lammetjesplas' betreft, is dit er uitdrukkelij-
kelijk bij opgegeven.

Voor de namen der waarnemers zijn afkortingen gebruikt. Indien op één
dag door twee of meer waarnemers afzonderlijk is waargenomen (dus niet
gelijktijdig), zijn de betreffende afkortingen van elkaar gescheiden door
een punt-komma. Hebben ze gezamenlijk waargenomen, dan staat er tussen
de afkortingen een komma.

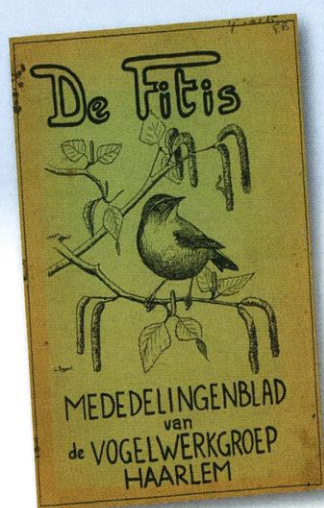
Verder gebruikte afkortingen. e = enige; m = mannetje; v = vrouwtje;
ad. = adult; j of juv. = juveniel; p = paartje; med. = mededeling van
iemand, die de waarneming niet zelf gedaan heeft. L.Plas = 'Lammetjesplas'.
Een getal zonder meer duidt het aantal exemplaren aan.

De aangehouden volgorde van de vogelsoorten is naar de 'Vogelgids' van
Peterson c.s.

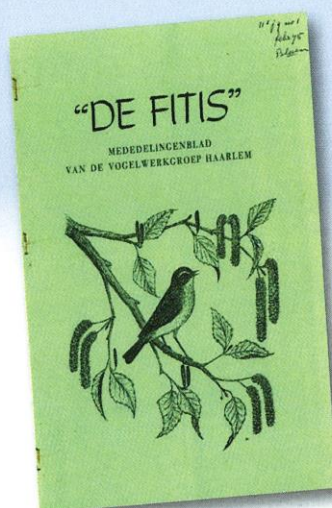
De waarnemers wordt op de ^{ze}plaats nogmaals verzocht, regelmatig aan de
Duinmeren waar te nemen en hun gegevens zo mogelijk dezelfde dag door te
geven aan W. J. Akkerman, Neptunusstraat 12, Haarlem, telef. 22813.
Ook van corviden en meeuwen is opgave van aantallen gewenst. Verder zijn
waarnemingen tegen de avond van belang (slaapplaats).

Waarnemers:	W.J.Akkerman	-	A	H.C.Hazevoet	-	H
	Th.Belterman	-	Be	M.Luikinga	-	L
	F.Bloem (en echtgenote)	-	Bl	P.J.Peters	-	P
	H.Bouquet	-	Bo	H.Smit	-	S
	H. Le Fèvre	-	F			

FIGUUR 1 Deel van eerste pagina Mededelingen nr. 1 1959

1965

1975

1985

Aanpak

Een digitaliseringsproject gaat verder dan alleen een platte scan maken van elke pagina. Je wilt dat de informatie ook daadwerkelijk doorzoekbaar wordt. Dit houdt in dat de fysieke tekst omgezet moet worden naar digitale tekst. De wens was om alle informatie (dus ook de oude gestencilde waarnemingsberichten) om te zetten. Dit vraagt om behoorlijk geavanceerde digitaliseringstechnieken en een hoge resolutie van de scans. Als de informatie dan vervolgens beschikbaar is, wil je die informatie ook kunnen doorzoeken. Bij onze publicaties gaat het om zo'n 2000 artikelen en al snel zo'n 40.000 pagina's. Om de gedigitaliseerde tekst te kunnen doorzoeken moet je er ook structuur (kenmerken) aan toekennen en deze van een index voorzien.

De eerste gedachte was dat wij dit project zelf zouden doen. Al snel kwam ons echter ter ore dat Naturalis bezig was met een project om veel natuurtijdschriften te digitaliseren. Een van onze eigen leden, Berry van der Hoorn, was daar als projectleider verantwoordelijk voor. Al snel was duidelijk dat dit de beste weg was om te volgen. De informatie zou onderdeel uit gaan maken van een groter project en archief en veel

van de operationele zaken zouden door Naturalis uitgevoerd worden.

Naturalis Biodiversity Center heeft het initiatief genomen om natuurtijdschriften voor een breed publiek toegankelijk te maken op internet. Er is een opslag ontwikkeld en een repository (opslagplaats), die beschikbaar wordt gesteld aan geïnteresseerde verenigingen en werkgroepen om hun tijdschriften in op te slaan. Elk tijdschrift krijgt een eigen homepage, de artikelen worden door Google geïndexeerd en hierdoor makkelijk vindbaar via het Internet. Tevens is een zoekfunctionaliteit ontwikkeld die alle tijdschriften tegelijk doorzoekt. De algemene website staat op www.natuurtijdschriften.nl

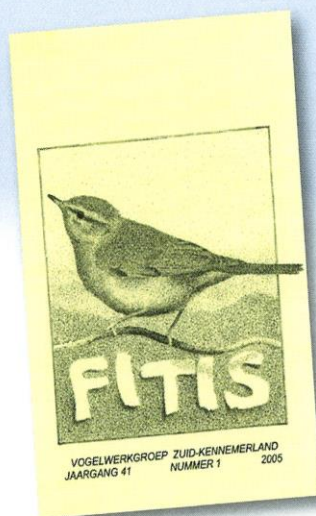
Wat is gedigitaliseerd?

De eerste stap was vaststellen wat we wilden digitaliseren. Alleen de Fitis of wilden we meer? Uiteindelijk is besloten om een zo breed mogelijk aanbod op te nemen. De Fitis en haar voorgangers (Mededelingenblad en Trekberichten) en ook een ruime selectie uit publicaties en verslagen (bijvoorbeeld Verslagen van het Vogelringstation in de AWD).

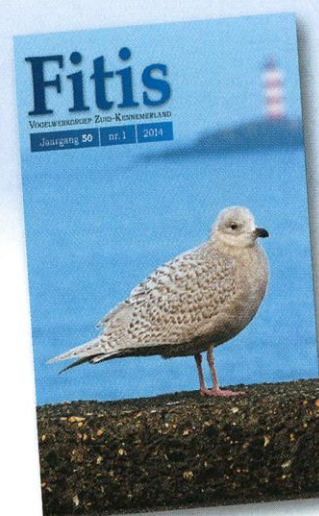
Van al de genoemde tijdschriften moest een fysiek exemplaar aangeleverd wor-

1995

2005

2014

den. In 2004 hadden we al een volledige set aan het Noord-Hollands Archief aangeleverd, dus het was even de vraag of we zelf nog zo'n set hadden. Gelukkig hadden we in ons archief nog een vrijwel complete set liggen en met de hulp van enkele oudgedienden konden wij al snel twee volledige sets maken. Die zijn in het najaar van 2013 aan Naturalis geleverd.

Auteursrechten

Op alle artikelen en publicaties liggen auteursrechten. Er mag niet zonder toestemming van de auteur vrijelijk uit gepubliceerd worden. Met de toenevende digitalisering is dit echter steeds moeilijker na te leven. Zeker bij het online beschikbaar stellen van hele archieven is het onmogelijk om alle auteurs apart om toestemming te vragen.

In **TABEL 1** is weergegeven wat er nu in het archief opgenomen is.

Tijdschrift	Periode	Aantal	Artikelen	Pagina's
Mededelingenblad	1956-1962	12	12	48
Trekberichten	1959-1966	16	16	51
Fitis	1965-heden	198	1943	8479
Diverse publicaties waaronder:	1969-1998	23	172	1802
• Jaarverslag AWD	1967-1986	10		771
• Broedvogels van het Westelijk Havengebied	1988-1990	3		432
• Onderzoek broedvogelstand AWD	1988-1996	5		268
• Broedvogels van de Kennemerduinen	1985	1		105
• Veertien jaar broedvogelinventarisaties in AWD van 1984 t/m 1997	1998	1		59
• Rapport betreffende de avifaunistische waarde van het duingebied tussen Zandvoort en IJmuiden 1978	1979	1		59
• Vogels van de strandvlakte en de Zuidpier van IJmuiden 1978-1986	1986	1		96
• Broedvogelinventarisatie Kraansvlak 1978	1978	1		12

Behalve de dagelijkse waarnemingen van de kustposten te Castricum a/zee (begonnen 13 sept.) en Bloemendaal a/Zee (begonnen 20 sept.) en van de post te Hengelo (0) hebben wij van een 20-tal waarnemers bericht ontvangen. Aan de hand van deze gegevens zullen wij trachten een voorlopig beeld te geven van het verloop van de trek tot dusver. De verdere uitwerking, bijv. wat de richtingen e.d. betreft, kan eerst na het eind van het trekseizoen plaatsvinden. Hierboven treft U een staatje aan van de gegevens van Bloemendaal a/Zee over de drie voornaamste soorten, ter orientatie van de treksterkte op de verschillende dagen. De waarnemers in het binnenland hebben natuurlijk niet zulke grote aantallen. Laten zij zich daardoor echter niet laten ontmoedigen; hun gegevens zijn minstens even belangrijk.

FIGUUR 2 Originele tekst uit Trekbericht 1

Sommige zijn overleden, verhuisd of niet meer bij de organisatie bekend met adres en woonplaats. Dit wordt vaak opgelost door uit te gaan van het opting-out principe. In dit geval wordt via een algemene mededeling gemeld dat een organisatie voornemens is om de informatie breed toegankelijk te maken. Tevens wordt auteurs de mogelijkheid geboden om aan te geven dat men gebruik wil maken van het auteursrecht en publicatie beperkt wil hebben. In Fitis nummer 3 van 2013 is deze mededeling gedaan en tot op heden zijn er geen auteurs die aan hebben gegeven van deze opting-out gebruik te willen maken. De site van Natuurtijdschriften maakt het mogelijk om artikelen te verwijderen, indien dit nodig mocht zijn. Op de gedigitaliseerde informatie is het auteursrecht nog steeds van toepas-

sing. Wij hebben de artikelen voorzien van de volgende gebruikslicentie:

Men is vrij om het werk te delen, te kopiëren, te verspreiden en door te geven via elk medium of bestandsformaat en het werk te bewerken, te remixen, te veranderen en afgeleide werken te maken. Hiervoor gelden wel de volgende voorwaarden:

- De gebruiker dient de maker van het werk te vermelden, een link naar de licentie te plaatsen en aan te geven of het werk veranderd is. Je mag dat op redelijke wijze doen, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat de licentiegever instemt met je werk of je gebruik van het werk.
- Je mag het werk niet gebruiken voor commerciële doeleinden.

Voor de publicatie op Natuurtijdschriften heeft de Vogelwerkgroep met Natu-

Behalve de dagelijkse waarnemingen van de kustposten te Castricum a/zee (begonnen 13 sept.) en Bloemendaal a/Zee (begonnen 20 sept.) en van de post te Hengelo (0) hebben wij van een 20-tal waarnemers bericht ontvangen. Aan de hand van deze gegevens zullen wij trachten een voorlopig beeld te geven van het verloop van de trek tot dusver. De verdere uitwerking, bijv. wat de richtingen e.d. betreft, kan eerst na het eind van het trekseizoen plaatsvinden. Hierboven treft U een staatje aan van de gegevens van Bloemendaal a/Zee over de drie voornaamste soorten, ter orientatie van de treksterkte op de verschillende dagen. De waarnemers in het binnenland hebben natuurlijk niet zulke grote aantallen. Laten zij zich daardoor echter niet laten ontmoedigen; hun gegevens zijn minstens even belangrijk.

FIGUUR 3 Gedigitaliseerde tekst uit Trekbericht 1

ralis een samenwerkingsovereenkomst afgesloten. Als onderdeel van deze overeenkomst heeft de Vogelwerkgroep ook een complete set van de gedigitaliseerde informatie ontvangen. De omvang hiervan bedraagt ongeveer 40 GB aan PDF's. Deze informatie zal op een veilige locatie als backup gelden voor de Natuurtijdschriften-site.

Alternatieve archiefbronnen

Naast het digitaal archief in 'Natuurtijdschriften' is onze geschiedenis ook op andere plekken in goede bewaring. Al in 2004 zijn bij het Noord-Hollands Archief ons tijdschrift en delen van het bestuursarchief fysiek opgeslagen en daar ook opvraagbaar. Deze informatie is echter niet gedigitaliseerd en de Fitis is aanwezig tot jaargang 37 (2000). Inmiddels zijn wij in overleg met het archief om ook deze organisatie te voorzien van een complete set.

Ook de Koninklijke Bibliotheek (KB) beschouwt onze publicaties als erfgoed en heeft verzocht hun collectie compleet te maken. Zij hebben inmiddels van ons de aanvullende stukken ontvangen en worden elk kwartaal voorzien van de nieuwe Fitis. De KB is overigens eveneens bezig met een omvangrijk digitaliseringprogramma, dus ik verwacht dat dat ook op termijn digitaal beschikbaar komt.

Natuurtijdschriften.nl

Inmiddels is de informatie op de site van Natuurtijdschriften.nl gepubliceerd. De informatie is daar nu nog te vinden onder vier aparte categorieën: Fitis, Mededelingenblad, Trekberichten en Publicaties Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland. Vanuit de eigen VWG-site is de link naar de informatie te vinden onder het kopje 'publicaties'. Van de teksten zijn scans/PDF gemaakt, maar ook is de tekst zelf gedigitaliseerd en daarmee doorzoekbaar. Een voor-

beeld hiervan zie je bij figuur 2 en 3. Op de hoofdpagina is het mogelijk binnen een categorie verder te filteren op auteur, jaargang of soort. Ook is het mogelijk de hele database geheel door te zoeken met zoekargumenten. Vooral dit laatste is heel handig bij gericht zoeken op bepaalde onderwerpen. Het woord Scharrelaar levert voor de Fitis bijvoorbeeld 9 artikelen. Wat verder doorzoeken leert dat er twee waarnemingen zijn (27-5-1982 en 5-10-1991). Ook meer verfijnde zoekargumenten zijn natuurlijk mogelijk.

Met de indexvelden auteur en trefwoorden is ook selectief zoeken mogelijk. Deze informatie is echter geautomatiseerd bepaald en op dit moment nog onvolledig. In veel gevallen is er sprake van verschillende schrijfwijzen. Sommige auteurs zijn over de jaren heen op 4 of 5 verschillende manier bij een artikel als auteur genoemd (Stuart, J versus Stuart, Johan) of Latijnse namen zijn wel of niet afgekort (Anser Fabalis versus A. Fabalis). Met behulp van vrijwilligers willen we de komende periode deze indexering gaan verfijnen en corrigeren. Leden die hierbij willen helpen kunnen mij hiervoor per e-mail benaderen.

Afsluiting

Met het digitaliseren van 60 jaar Vogelwerkgroep geschiedenis hebben we een grote stap gemaakt met het toegankelijk maken van vele jaren veldwerk en mooie staaltjes van onderzoekswerk en natuurproza. Het maakt gericht historisch vogelonderzoek mogelijk. Ook kan op basis van dit zoekwerk retro-invoer van waarneming mogelijk worden. Ik raad iedereen aan om eens vrijelijk door dat werk heen te neuzen. Het geeft een geweldig beeld van het vogelen door de jaren heen.

■ *Frank Dijkstra*